

Наумчук Дмитро*магістр міжнародного права**КНУ ім. Т. Шевченка*<https://orcid.org/0009-0007-1399-2474>**Врегулювання права дітей на освіту в Україні під час конфлікту
та у постконфліктний період: міжнародний досвід та національні механізми**

Анотація. Стаття присвячена аналізу міжнародно-правових та національних інструментів врегулювання права дітей на освіту у час конфлікту постконфліктний період та визначенню механізмів його відновлення. Автор висвітлює проблему порушення прав дітей, зокрема права на освіту, під час збройних конфліктів, на прикладі агресії російської федерації проти України.

У статті розглядається генеза міжнародного права щодо захисту прав дитини, починаючи від Женевських конвенцій, які вперше передбачили особливий захист для дітей під час збройних конфліктів, до сучасних міжнародних інструментів. Автор наголошує на недостатності існуючих міжнародно-правових механізмів щодо відновлення права дітей на освіту у період конфлікту постконфліктний період.

Увагу приділено аналізу наслідків збройних конфліктів для освітньої інфраструктури. Автор підкреслює, що відновлення освіти є ключовим фактором для подолання наслідків війни та забезпечення довгострокової стабільності та розвитку країни.

Стаття також пропонує практичні заходи для відновлення права дітей на освіту. Окремо розглядаються ролі міжнародних організацій, таких як ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО, УВКБ ООН та інших, у сприянні відновленню права на освіту у постконфліктний період.

На завершення, автор закликає до розширення міжнародно-правової та національної бази, яка б забезпечила належний захист і відновлення прав дітей, особливо права на освіту, у постконфліктний період, підкреслюючи необхідність імплементації нових механізмів на національному та міжнародному рівнях.

Ключові слова: право дітей на освіту у період конфлікту; захист прав дітей в постконфліктних умовах; право на освіту; постконфліктний період; відновлення права на освіту.

Актуальність теми. Актуальність дослідження ґрунтується на необхідності удосконалення системи відновлення права дітей на освіту у конфлікті та постконфліктний період. Сучасні виклики вимагають адаптації існуючих правових норм та розробки нових механізмів для повноцінного відновлення прав дітей, які постраждали від збройних конфліктів. Діти, як найбільш вразлива категорія населення, потребують особливої уваги, оскільки вони є основою майбутнього суспільства. Водночас, постконфліктне відновлення у даній сфері досі залишається недостатньо розвинутим, що підкреслює необхідність поглибленого аналізу та вдосконалення правових інструментів, які б сприяли повному та всебічному відновленню права дітей на освіту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З огляду на те, що зазначена у статті тема є новою й актуальною, але при цьому базується на засадах міжнародного та національного права, базою для наукового дослідження стали документи міжнародних організацій, публікації й проведені дослідження українських та міжнародних організацій. Серед науковців питання щодо захисту прав дітей у конфліктний та постконфліктний період, а також питання відновлення права на освіту, досліджували такі науковці, як Деркачова Н., Юшкевич О., Чернобук В., Продан В., Турченко О. Носворзі Д., Харт і Тайрер.

Метою статті є висвітлення загальних засад регулювання захисту прав дитини у період збройного конфлікту та постконфліктний період, із підкресленням необхідності покращення механізму врегулювання відновлення права дітей на освіту у постконфліктний період. Поставлена мета дослідження зумовила вирішення наступних завдань: характеристика основних міжнародно-правових документів у сфері захисту прав дитини під час збройного конфлікту та у постконфліктний період, аналіз існуючої системи відновлення прав дитини на освіту під час конфлікту та у постконфліктний період, виявлення прогалин у міжнародно-правовому та національному регулюванні права на освіту дітей у постконфліктний період, розроблення пропозицій щодо можливих шляхів покращення системи дотримання та відновлення прав дитини у постконфліктний період.

I have seen how one year of school changes a child and how years of school transform that child's future. I have watched as the power of education saved families from being poor, babies from dying and young girls from lives of servitude. And I have lived long enough to see a generation of children, armed with education, lift up a nation.

Graça Machel

Викладення основного матеріалу. Агресія російської федерації проти України несе за собою велику кількість втрат та шкоди на загальнонаціональному та локальному рівнях. При цьому, особливо болючим фактором цієї війни став безпосередній вплив на теперішнє та майбутнє дітей. Хто б не виграв війну, діти в ній завжди програють, а їх втрачене дитинство вже ніколи не повернеться. Саме тому питання захисту прав дитини у конфліктний та постконфліктний період є нагальним і надважливим. При цьому, як автор зазначатиме надалі, у той час як міжнародна система врегулювання захисту прав дітей під час конфлікту має доволі системний і пророблений характер, міжнародна практика має багато прогалин в аспекті захисту та відновлення прав дітей у постконфліктний період, особливо у категорії відновлення права на освіту. У цьому матеріалі автор хоче розглянути існуючі міжнародно-правові механізми врегулювання прав дітей у постконфліктний період, зокрема, права на освіту, оскільки вбачає в них фундамент майбутнього розвитку дітей та гарантію належного застосування їх потенціалу в межах постконфліктного врегулювання.

Якщо аналізувати генезу захисту прав дитини у міжнародному праві, то питання захисту прав дитини набуло більшого значення на початку ХХ століття. До цього права дитини, як такі, не виділяли із загальних прав людини, вважаючи, що інтереси дітей збігаються з дорослими [1]. Але вже після Другої світової війни Женевська конвенція IV стала першим міжнародним документом, який прямо передбачав захист дітей під час збройних конфліктів разом із дорослими.

Наприклад, п. 1 ст. 14 ЖК IV встановлює, що у випадку необхідності держави-учасниці конфлікту створюють на своїй або на окупованій території санітарні зони та зони безпеки, організовані таким чином, щоб захистити від війни поранених і хворих, інвалідів, людей похилого віку, дітей віком до 15 років, вагітних жінок і матерів з дітьми до 7 років [2]. Стаття 17 цієї ж конвенції проголошує, що держави – учасниці конфлікту можуть на основі окремих угод домовитись про евакуацію з небезпечних зон поранених і хворих, інвалідів, людей похилого віку, дітей та породіллі [2].

Згідно зі статтею 24 Женевської конвенції IV дітям необхідне особливе піклування, а діти, які не досягли 15-річного віку, та стали сиротами або були розлучені зі своїми родинами внаслідок війни, не повинні бути залишені напризволяще, а держави, що беруть участь у міжнародному збройному конфлікті, повинні за всіх обставин застосовувати заходи для того, аби забезпечити утримання таких дітей, їх релігійні потреби, освіту та виховання [2].

Така вимога, однак, вже стосовно окупаційної держави, міститься також в ст. 50 Женевської конвенції IV, яка метою такої ідентифікації визначає полегшення процедури встановлення особи дітей та реєстрації їхніх сімейних зв'язків [2].

Однак, у статтях, що передбачають карні механізми на окупованих територіях або у Розділі IX (статті 117–126) Женевської конвенції IV щодо карних та дисциплінарних санкцій відсутні положення, створені саме стосовно покарань за порушення прав дітей. Тому, порушення прав дитини, закріплені у Женевській конвенції IV, не передбачають окремого покарання для суб'єктів, що порушують ці права.

Варто зазначити також, що положення про захист дітей у Женевській конвенції IV застосовуються лише в межах міжнародних збройних конфліктів. Стаття 2 передбачає, що «ця Конвенція застосовується до всіх випадків оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни» [2].

Поруч із Женевськими конвенціями, важливим засадничим інструментом, який формує систему захисту прав дитини є Конвенція ООН про права дитини. Ключові принципи, якими керується реалізація Конвенції ООН, включають: право дітей на життя, недискримінацію, участь дітей у рішеннях, що впливають на них (з урахуванням їхніх потенціалів), і прийняття рішень в інтересах дітей. Згідно зі статтею 12 Держави-учасниці забезпечують дитині, здатній сформулювати власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що торкаються дитини, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю [3].

Комітет з прав дитини видає детальні вказівки щодо реалізації цих прав. Всі діти, включаючи тих, хто постраждав від збройного конфлікту, повинні мати «значні» можливості, які необхідно розуміти як процес, а не як разовий захід, для реалізації свого права на свободу вираження поглядів, що «стосується права утримувати та висловлювати думки, шукати та отримувати інформацію через будь-які засоби масової інформації» [4], а також їхнє право на свободу об'єднань та мирних зібрань, наприклад, формування студентських організацій.

На сьогоднішній день, за даними ЮНІСЕФ 4.1 мільйона дітей в Україні потребують допомоги [5]. Міжнародне гуманітарне право пропонує доволі розвинуту систему захисту прав дітей у період збройних

конфліктів, однак, на думку автора, не приділяє достатньої кількості уваги врегулювання права дітей на освіту під час конфлікту та постконфліктному врегулюванню.

Незважаючи на те, що міжнародне гуманітарне право захищає освіту та її інфраструктуру навіть у часи конфлікту, школи і вчителі часто є свідомими цілями у воєнний час [6]. Близько 45 % початкових шкіл Мозамбіку було знищено під час війни. У руандійському конфлікті більше 60 % вчителів покинули країну або були вбиті [6]. Так, діями росії в Україні було зруйновано 365 закладів навчання, і пошкоджено 3798 [7].

Руйнування освітньої інфраструктури є однією з найсерйозніших перешкод, з якими може зіткнутися країна, з точки зору перспективи її розвитку у майбутньому. Коли країна втрачає засоби для навчання своїх дітей, і ця ситуація триває протягом багатьох років, вона може сприяти подальшій, довгостроковій нестабільності, оскільки освіта є ключовим фактором для подолання бідності та розвитку.

Найчастіше після конфлікту країни стикаються з нестачею шкільного персоналу та зруйнованою інфраструктурою. У воєнний час внутрішньо переміщені діти та діти-біженці часто змінюють місце проживання з очевидними згубними наслідками для їхньої освіти.

Навіть коли школи та учні залишаються на місці під час збройного конфлікту, освіта, яку вони отримують, є менш якісною. Педагогам часто доводиться мати справу зі збільшенням кількості студентів, навчальні матеріали можуть бути в дефіциті, а шкільні приміщення можуть бути пошкоджені або знищені. Виклики для педагогів та дітей не припиняються до кінця війни, а також продовжуються у постконфліктний період.

Незважаючи на ці труднощі, питання збереження або відновлення освіти під час та після конфлікту має незмінно знаходитися на порядку денному.

Під час конфлікту освіта є незамінною для навчання поведінки, яка може допомогти дітям захистити себе і свої сім'ї. Вони можуть отримати знання, важливі для виживання, наприклад, базову медичну освіту, інформацію про особисту безпеку тощо.

У країнах, що постраждали від війни, освіта – це не лише спосіб навчати дітей життєвим навичкам, але й засіб лікування та реабілітації. У школі діти мають доступ до навчання, що дає їм надію і навчає їх майстерності на майбутнє. Діти отримують користь від контактів з іншими дітьми та вчителями, що допомагає їм зберегти своє фізичне та психологічне здоров'я. Діти, які відвідують школи під час перебігу конфлікту, мають відчуття, хоча і обмежене, довіри і безпеки, які захищають їх від депресії і ізоляції. Відкриття шкіл є способом збереження або відновлення нормального життя в громаді і заспокоєння дітей та їхніх батьків.

Зарахування в школу є «барометром» сподівання на майбутнє громади. Наприклад, після закінчення кризи в Руанді, 67 % дітей були зараховані до більш ніж 2000 початкових шкіл по всій країні – величезний знак впевненості в майбутньому нації [8].

Саме тому під час конфлікту необхідно докладати максимальних зусиль для збереження права на освіту, а після його завершення важливо швидко відновити освітню інфраструктуру та забезпечити доступ до якісної освіти для всіх дітей, виконуючи заходи, перелічені нижче.

Відновлення інфраструктури. Відновлення шкільних будівель і забезпечення їх необхідними матеріалами є першим кроком на шляху до нормалізації освітнього процесу. Уряди та міжнародні організації повинні співпрацювати для швидкого відновлення зруйнованих навчальних закладів, забезпечуючи їх всім необхідним для якісного навчання.

Підготовка вчителів. Одним із ключових елементів успішного відновлення освітньої системи є підготовка кваліфікованих вчителів. Вчителі повинні не лише володіти необхідними знаннями та навичками, але й бути здатними працювати з дітьми, які пережили травматичні події. Психосоціальна підтримка та спеціалізовані тренінги для вчителів є важливими компонентами в процесі відновлення освіти. Для вчителів може бути надана спеціальна підготовка для того, щоб вони могли розпізнавати ознаки психологічної травми у дітей та коректно із цим працювати.

Інтеграція переміщених дітей. Інтеграція переміщених дітей у нові школи потребує створення сприятливих умов для їх адаптації та забезпечення рівного доступу до навчальних ресурсів. Це включає надання мовної підтримки для дітей, які не володіють мовою навчання, а також забезпечення доступу до додаткових навчальних програм.

Психосоціальна підтримка учнів. Діти, які пережили збройні конфлікти, часто потребують додаткової психологічної підтримки. Психосоціальні програми, що включають консультування, групові терапії та інтеграцію психосоціальних аспектів у навчальний процес, є важливими для допомоги дітям у подоланні травматичних наслідків війни.

Перелічені заходи потребують фіксації відповідних зобов'язань суб'єктів міжнародного права, а також формування нормативної бази у національній політиці.

Зараз основними суб'єктами міжнародного права, які забезпечують на міжнародному рівні реалізацію відновлення права на освіту у постконфліктний період є міжнародні організації. Держави здебільшого фокусуються на реалізації відновлення права на освіту на рівні національного законодавства.

Міжнародно-правова основа щодо відновлення права дітей на освіту не є багатою і не надає вичерпний перелік механізмів для повного відновлення цього права під час конфлікту і у постконфліктний період.

Основний принцип, що закладено в основу такого відновлення – міжнародне співробітництво та співпраця з міжнародними організаціями. Зокрема, ст. 7 Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах передбачає, що держави-учасниці співпрацюватимуть у справі відновлення та реінтеграції дітей, зазначених у статті 6: ... у тому числі шляхом технічної співпраці та фінансової допомоги. Така допомога та співробітництво здійснюватимуться після консультацій із зацікавленими державами-учасницями та відповідними міжнародними організаціями [9]. Держави-учасниці, які мають змогу зробити це, надають таку допомогу через існуючі багатосторонні, двосторонні або інші програми або, зокрема, через фонд, створений відповідно до правил Генеральної Асамблеї.

Що стосується міжнародних організацій, то Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), Верховний комісар ООН у справах біженців (УВКБ ООН), Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Програма розвитку ООН (ПРООН), Міжнародний комітет Червоного Хреста, а також багато НУО глибоко віддані розвитку та впровадженню освітніх проєктів, які підвищують обізнаність щодо прав людини, гуманітарного права, толерантності, мирного врегулювання суперечок та врегулювання конфліктів. Відновлення права на освіту дітей витікає зі статутів зазначених вище організацій. Ці програми спрямовані на вирішення важливих навичок подолання та довгострокового розвитку як дітей, так і громади в цілому.

У 1989 році ЮНІСЕФ допоміг ліванському уряду та 240 НУО навчати 10 тис. молодих людей, які, у свою чергу, організували просвітницькі заходи, які досягли ще 200 000 дітей. Метою цих заходів було сприяння примиренню, врегулюванню конфліктів та реконструкції [10].

У 1996 році під егідою ЮНІСЕФ та у співпраці з Рухом за мир, мільйони дітей та дорослих у Колумбії мобілізувалися, щоб покласти край насильству та працювати для миру і соціальної справедливості. Вони змусили тодішній уряд зробити цю мету пріоритетною [10].

ЮНІСЕФ також підтримує програми, які відповідають потребам переселенців та допомагають підготувати їх до миру. У Колумбії програма El Retorno del Alegria залучає переселених підлітків до терапевтичних ігор, а також до рекреаційних заходів, щоб допомогти їм впоратися із психологічною травмою. У Шрі-Ланці, яка постраждала від громадянської війни, навчальна програма включає уроки з вирішення конфліктів [11].

УВКБ ООН підготувало викладачів та лідерів громад для кращого втілення освітніх потреб у Кенії та Гвінеї. Школи для дітей-біженців забезпечують заняття з питань миру та життєвих навичок, а також підготовку вчителів з цих питань [11].

У 1999 році ЮНЕСКО підтримувала групи молодих косоварів, які організували спортивні та культурні заходи для підлітків у шести таборах біженців в Албанії. Вони брали участь в управлінні таборами і забезпечували там безпеку і чистоту. Вони також повідомляли важливу інформацію про наземні міни [11].

Зважаючи на зазначене вище, автор допускає, що кількість акторів, задіяних для відновлення права на освіту є достатньо великою, і включатиме міжнародні організації, треті держави, благодійні фонди, приватні меценатські програми, а також всі національні механізми. Враховуючи таку кількість процесів, очевидно видається необхідність наявності спільного плану дій, моніторингу та єдиного механізму звітування і контролю процесу відновлення. Так, автор вважає доцільним створення єдиної моніторингової групи із відновлення права на освіту під егідою ЮНІСЕФ. Даний дорадчий орган створений на час перебігу конфлікту та для дії у постконфліктний період, мав би на меті акумуляцію всіх програм по відновленню права на освіту, дистрибуцію коштів від третіх держав та міжнародних організацій, визначення критичних точок для оперативних дій, моніторинг виконання цілей у відновленні права дітей на освіту тощо. Створення такого органу допомогло б спрямувати та злагодити всі дії направлені на відновлення права дітей на освіту, а також запобігти уповільненню процесу через бюрократичні механізми, відсутність точок контакту тощо.

Водночас, ми розуміємо, що держава, де відбувається постконфліктне відновлення, є головним суб'єктом, зацікавленим у створенні засад для відновлення права на освіту. В першу чергу така держава має розробити нормативну базу, що закріпить пріоритетність відновлення освітньої інфраструктури та забезпечення доступу до якісної освіти для всіх дітей після завершення збройного конфлікту, визначить органи, уповноважені на реалізацію такої політики, та джерела фінансування. Лише після цього держава зможе використовувати ст. 7 Факультативного протоколу для залучення інших держав та міжнародних організацій до співпраці та фінансування цього процесу.

Наразі в Україні відсутнє спеціалізоване законодавство щодо відновлення права на освіту. Можна справедливо зауважити, що в умовах триваючого повномасштабного вторгнення росії цей напрям не є пріоритетним до припинення бойових дій по всій території. Однак, війна з росією триває з 2014 року, і жодного розуміння про можливі строки її завершення немає, а евакуація населення та внутрішнє

переміщення осіб з окупованих територій вимагає від України постійних зусиль з відновлення права на освіту.

Одиничні норми в Україні закріплюють обов'язок держави щодо відновлення права на освіту, як наприклад, стаття 19 закону України «Про охорону дитинства». Вона передбачає, що держава забезпечує дітям, які проживають у населених пунктах на лінії зіткнення, та дітям, зареєстрованим як внутрішньо переміщені особи, державну цільову підтримку для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти у державних та комунальних закладах освіти [12].

В межах розробки спеціалізованого законодавства Україна може використовувати досвід інших держав, на території яких ведеться збройний конфлікт. Серед інструментів, які дозволяють реалізувати конституційне право на освіту такі держави використовують: діяльність мобільних навчальних груп (Сирія); діяльність гуманітарних організацій, які займаються забезпеченням освіти для дітей в тимчасових притулках та віддалених районах (Афганістан, Судан, Конго); дистанційне навчання та проєкти, які застосовуються з метою забезпечення доступу до освіти для дітей, які не можуть відвідувати стаціонарні школи або школи, що відбудовуються (Ємен) [13].

Отже, враховуючи наведені вище заходи Україна може на законодавчому рівні закріпити такі механізми для забезпечення доступності та безпечності освіти, а саме:

1) Діяльність мобільних навчальних груп та шкіл в укриттях з метою забезпечення освіти у віддалених або конфліктних районах країни, де доступ до сталих освітніх закладів може бути обмеженим.

2) Адаптація норм про дистанційне навчання, що були розроблені під час боротьби з пандемією COVID-19, в тому числі розробка і розвиток дистанційних освітніх програми, які дозволять навчання в умовах обмежень, створених збройним конфліктом.

3) Інституційна підтримка освітніх ініціатив міжнародних гуманітарних організацій, включаючи залучення фінансової підтримки, експертної допомоги та обмін досвідом для розвитку освітніх програм та ініціатив.

4) Фінансова та кадрова підтримка шкіл в тимчасових притулках, створення спеціалізованих освітніх центрів, мобільних шкіл та співпраця з гуманітарними організаціями для забезпечення навчання у тимчасових поселеннях.

5) Адаптація освітніх програм до умов конфлікту та постконфліктних реалій, включаючи розвиток інклюзивних освітніх моделей, психологічну підтримку учнів та педагогічний персонал, а також інтеграцію вмісту з миру, толерантності та миротворчості в навчальні програми [13].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Війни та збройні конфлікти залишають після себе значні руйнування, які торкаються не лише фізичної інфраструктури, але й соціальних та культурних основ, серед яких право дітей на освіту займає центральне місце.

Аналіз міжнародних правових документів та існуючої практики показує, що хоча система захисту прав дітей під час конфлікту є досить розвинутою, питання відновлення цих прав у постконфліктний період, зокрема права на освіту, потребує значної уваги. Руйнування шкільної інфраструктури, нестача кваліфікованих кадрів, психологічні травми дітей – це лише частина тих викликів, з якими стикаються суспільства після закінчення конфліктів. Відновлення освітньої інфраструктури та адаптація навчальних програм до постконфліктних реалій є критично важливими для забезпечення доступу до якісної освіти. Потреба у психосоціальній підтримці та інтеграції дітей, які пережили конфлікти, також відіграє важливу роль у цьому процесі.

Для успішного подолання цих викликів необхідно удосконалювати систему міжнародно-правового урегулювання даного сектору і створювати універсальні механізми постконфліктного відновлення. Міжнародна система має задавати стандарти для розробки комплексних національних планів відновлення освіти, забезпечувати міжнародну співпрацю, зокрема через фінансову та технічну допомогу, а також забезпечити психосоціальну підтримку як для дітей, так і для вчителів. Освіта в постконфліктний період повинна стати засобом реабілітації та інтеграції дітей у нормальне життя, надаючи їм можливість не лише здобути знання, але й подолати наслідки війни. Відновлення права на освіту під час конфлікту і у постконфліктний період можна досягти шляхом:

1. Укріплення нормативної бази: розробка чіткої правової основи, що сприятиме реалізації прав дітей на освіту, зокрема для внутрішньо переміщених осіб та дітей, що проживають у небезпечних районах.

2. Моніторинг і оцінка: створення механізмів моніторингу, які б забезпечували повну прозорість у використанні ресурсів та у реалізації проєктів, пов'язаних з відновленням освіти.

3. Національна стратегія: формування інтегрованої національної стратегії з акцентом на забезпечення тривалої освіти в умовах зміни обставин, запроваджуючи гнучкі моделі навчання.

4. Психосоціальна реабілітація: розробка програм психосоціальної підтримки, спрямованих на допомогу дітям, які постраждали внаслідок збройного конфлікту, аби вони могли адаптуватися та відновити нормальний навчальний процес.

5. Співпраця з міжнародними організаціями: активне залучення ресурсів та технічної підтримки з боку міжнародних організацій для реалізації освітніх програм та відновлення інфраструктури.

Завдяки таким крокам, Україна зможе не лише відновити освітній процес, а й забезпечити міцний фундамент для майбутнього свого молодого покоління, яке потребує уваги, підтримки та можливостей для розвитку. Право дітей на освіту в постконфліктний період має бути в центрі міжнародної та національної політики, адже саме через освіту можливе відновлення соціальної гармонії, економічного розвитку та забезпечення довготривалої стабільності в суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Конституційно-правові основи захисту прав дитини в Україні : монографія / Олена Кудрявцева. – Київ : Арт Економі, 2015. – с. 234–259.
2. Конвенція про захист цивільного населення під час війни, 12 серпня 1949 р. (IV Женевська конвенція 1949 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_154
3. Конвенція про права дитини, 4 грудня 1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
4. UNHRC [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/hrc/pages/home.aspx>.
5. UNHRC [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unicef.org/media/%20138721/file/Ukraine-Humanitarian-SitRep-31-March-2023>.
6. Seen, but not Heard! Placing Children and Youth on the Security Governance / Nosworthy D. (Ed.) Agenda // LIT Verlag. – Forthcoming 2008.
7. Saveschools [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://saveschools.in.ua/>.
8. A Contribution to the 10-Year Strategic Review of the Machel Study Children's Security in Post-Conflict Peacebuilding Discussion Paper Developed for the United Nations Office of the Special Representative of the Secretary General for Children and Armed Conflict [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/children-s-security-post-conflict-peacebuilding-nosworthy.pdf>.
9. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини, щодо участі дітей у збройних конфліктах, 25 травня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_795.
10. A Contribution to the 10-Year Strategic Review of the Machel Study Children's Security in Post-Conflict Peacebuilding Discussion Paper Developed for the United Nations Office of the Special Representative of the Secretary General for Children and Armed Conflict [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/children-s-security-post-conflict-peacebuilding-nosworthy.pdf>.
11. Hart and Tyrer. – Research with Children Living in Conflict Situations.
12. Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
13. Освіта в умовах війни та надзвичайних ситуацій: досвід країн та перспективи для України / В.І. Продан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/08/22-1.pdf>.

References:

1. Konstytutsiino-pravovi osnovy zakhystu prav dytyny v Ukraini : monohrafiia ; Olena Kudriavtseva, Kyiv : Art Ekonomii, 2015, s. 234–259.
2. Konventsiia pro zakhyst tsyvilnoho naseleennia pid chas viiny, 12 serpnia 1949 r. (IV Zhenevska konventsiia 1949 r.) [Online], available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_154
3. Konventsiia pro prava dytyny, 4 hrudnia 1989 r. [Online], available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021
4. UNHRC, [Online], available at: <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/hrc/pages/home.aspx>
5. UNHRC, [Online], available at: <https://www.unicef.org/media/%20138721/file/Ukraine-Humanitarian-SitRep-31-March-2023>
6. Nosworthy. D. (Ed.) (Forthcoming 2008), Seen, but not Heard! Placing Children and Youth on the Security Governance Agenda, LIT Verlag.
7. Saveschools, [Online], available at: <https://saveschools.in.ua/>
8. A Contribution to the 10-Year Strategic Review of the Machel Study Children's Security in Post-Conflict Peacebuilding Discussion Paper Developed for the United Nations Office of the Special Representative of the Secretary General for Children and Armed Conflict, [Online], available at: <file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/children-s-security-post-conflict-peacebuilding-nosworthy.pdf>
9. Fakultatyvnyi protokol do Konventsii pro prava dytyny, shchodo uchasti ditei u zbroinykh konfliktakh, 25 travnia 2000 r. [Online], available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_795
10. A Contribution to the 10-Year Strategic Review of the Machel Study Children's Security in Post-Conflict Peacebuilding Discussion Paper Developed for the United Nations Office of the Special Representative of the Secretary General for Children and Armed Conflict, [Online], available at:

file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/children's-security-post-conflict-peacebuilding-nosworthy.pdf

11. Hart and Tyrer, Research with Children Living in Conflict Situations
12. Закон України, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
13. Prodan, V.I., Osvita v umovakh viiny ta nadzvychaynykh sytuatsii: dosvid krain ta perspektyvy dlia Ukrainy, [Online], available at: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfefindmkaj/https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/08/22-1.pdf>

Naumchuk D.**International law regulation of children's right to education in the post-conflict period**

Abstract. The article is devoted to the analysis of international legal and national instruments for the regulation of the right of children to education during the conflict and the post-conflict period and to the determination of the mechanisms of its restoration. The author highlights the problem of violation of children's rights, in particular the right to education, during armed conflicts, using the example of the aggression of the Russian Federation against Ukraine.

The article examines the genesis of international law on the protection of children's rights, starting from the Geneva Conventions, which for the first time provided for special protection for children during armed conflicts, to modern international instruments. The author emphasizes the inadequacy of the existing international legal mechanisms regarding the restoration of children's right to education during the conflict and post-conflict period.

Attention is paid to the analysis of the consequences of armed conflicts for the educational infrastructure. The author emphasizes that the restoration of education is a key factor in overcoming the consequences of the war and ensuring long-term stability and development of the country.

The article also suggests practical measures to restore children's right to education. The role of international organizations such as UNICEF, UNESCO, UNHCR and others in promoting the restoration of the right to education in the post-conflict period is considered separately.

In conclusion, the author calls for the expansion of the international legal and national framework that would ensure the proper protection and restoration of children's rights, especially the right to education, in the post-conflict period, emphasizing the need to implement new mechanisms at the national and international levels.

Keywords: children's right to education during the conflict period; protection of children's rights in post-conflict conditions; right to education; post-conflict period; restoration of the right to education.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2024.